

ks. Wojciech Misztal

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

GODNOŚĆ CZŁOWIEKA, JEGO ZAANGAŻOWANIA I KOMUNIKOWANIA SIĘ

Abstract **The dignity of the human person, of his engagement and communication.** The article takes up the question of the perception of dignity in the contemporary world. From a big number of possible aspects it was selected the digital world of communication. Then it is shown the dignity of the human person's engagement. One of the important areas of the human activity is the communication. This leads to the question of the dignity of human communication. This context provides the basis for the formulation of the question of the dignity proper to the media.

Godność człowieka, jego zaangażowania i komunikowania się. Artykuł podejmuje kwestię postrzegania godności we współczesnym świecie, przy czym spośród wielu możliwości został uwzględniony świat przekazu cyfrowego. Następnie ukazano godność zaangażowania się osoby ludzkiej. Jednym z ważnych obszarów jej aktywności jest komunikowanie się. Prowadzi to do podjęcia zagadnienia godności ludzkiego komunikowania się. Taki kontekst stanowi podstawę do sformułowania pytania o godność mediów i szukania na nie odpowiedzi.

Keywords Catholic Church, dignity, human person, mass media, social life, spirituality
człowiek, duchowość, godność, Kościół katolicki, mass media, życie społeczne

Być może zagadnienie godności właściwej osobie ludzkiej w drugim dziesięcioleciu XXI wieku jest mniej omawiane, mniej mobilizuje, niż w ostatnim dwudziestopięcioleciu ubiegłego stulecia. Zmniejszenie zainteresowania czy też jego brak bynajmniej jednak nie musi oznaczać, że dana problematyka czy rzeczywistość przestają istnieć lub nie są już ważne i aktualne. Raczej właśnie obecnie, gdy przynajmniej w kręgu cywilizacyjnym krajów dobrze rozwiniętych warunki życia pod niejednym względem

przedstawiają się – biorąc pod uwagę obecność mediów, życie małżeńskie, rodzinne i zawodowe, proces kształcenia i wychowywania, rynek pracy – inaczej niż np. jeszcze na progu III tysiąclecia, trzeba podejmować temat godności jako właściwej człowiekowi, jego działaniom, w tym komunikowaniu się.

1. GODNOŚĆ: POSTRZEGANIE WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE CYFROWYM

Godność należy do pojęć wieloznacznych. Związana jest ona z tym, że człowiek to osoba, i dalej w związku z tym z właściwymi ludzimi cechami, jak zdolność do myślenia, wolna wola, osobista odpowiedzialność za swe postępowanie. Z teologicznego punktu widzenia godność człowieka wynika przede wszystkim ze związku z Bogiem: ma on osiągnąć swą pełnię – w przypadku zbawionych – w eschatologicznym doskonałym zjednoczeniu z Bogiem¹. W przypadku Polski o godności człowieka mówiło się dużo w latach 80. ubiegłego stulecia za sprawą papieża Jana Pawła II i ówczesnych wyzwań i aspiracji dzielonych przez dużą część, nawet większość Polaków. Godność, czy dokładniej godność osoby ludzkiej, Jan Paweł II proponował jako ważny element składający się na klucz umożliwiający skutecznie stawienie czoła ówczesnym wyzwaniom². Następnie temat ten był traktowany jako coraz mniej ważny i niejako został zepchnięty na dalszy plan w konfrontacji z nową sytuacją, z powrotem wolnym rynkiem, z wolą, jak też i koniecznością w warunkach wolnorynkowych zwrócenia uwagi na materialne podstawy ludzkiej egzystencji, z pragnieniem bogacenia się i podniesienia stopy życiowej i/lub z koniecznością zapewnienia stabilizacji finansowej i potrzebnych do życia środków.

Jeśli mierzyć czas przemianami np. gospodarczymi i postępem technologicznym, to odległość między latami 80. XX wieku a obecnymi latami 20. XXI wieku przedstawia się jako bardzo duża. Zastanawiając się, jak dzisiaj ludzie podchodzą do kwestii godności, w tym godności człowieka, nie można obecnie nie uwzględnić przekazu związanego ze światem cyfrowym. Z jednej strony, będąc wytworem ludzi żyjących w określonym czasie i warunkach, wskazuje on na stan rzeczy czy też mniej lub bardziej trwałe trendy. Z drugiej strony świat cyfrowy tych ludzi przez swą obecność, treści, stopień ich natężenia etc. kształtuje. Przytoczone poniżej dane nie upoważniają do twierdzenia, że na ich podstawie można już z całą pewnością przedstawić sytuację. Jednakże upoważniają do zastanowienia się, jak się ona przedstawia, jak będzie ewoluować i jak można i należałoby na tę ewolucję wpłynąć. Wyszukiwarka Google dla zapytania „godność” z uwzględnieniem kategorii „Wszystko” podała ok. 1 160 000 wyników. Jak na zasoby dostępne w internecie nie jest to dużo. Jako podobne wyszukiwania zostało

¹ Zob. L. Kuc, *Osoba*, w: *Słownik teologiczny*, red. A. Zuberbier, wyd. 2 rozszerzone, Katowice 1998, s. 372n. Zob. też Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (7.12.1965), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, red. M. Przybył, Poznań 2002, s. 411.

² Zob. J. Majka, *Katolicka nauka społeczna. Studium historyczno-doktrynalne*, Rzym 1986, s. 360n.

zaproponowane: „czym jest godność człowieka”, „godność słownik”, „godność cytaty”, „godność człowieka jan paweł ii” (pisownia zgodna z oryginałem), „godność synonim”, „godność film”, „godność osoby ludzkiej”, „godność pacjenta” (kolejność za wyszukiwarką Google). Na standardowe 10 wyników umieszczonych na pierwszej stronie na pierwszym miejscu znalazło się hasło *Godność* w polskiej Wikipedii, następnie to samo hasło w internetowym Słowniku języka polskiego PWN, dalej pdf z omówieniem godności jako kategorii etycznej z portalu IV Liceum Ogólnokształcącego w Łodzi, na 5. pozycji link do hasła *Godność* w Wikicytatach, na 7. przykładowych 5 obrazów zaszergowanych jako związane z tematem godności, wszystkie o charakterze świeckim, i link do zdjęć dla zapytania „godność” (kolejność za wyszukiwarką Google). Pozostałe wyniki – czyli połowa – odsyłają do portali chrześcijańskich, a dokładniej katolickich: portal ewangelizacyjny, oazowy, 2 razy portal Centrum Myśli Jana Pawła II, portal jednej z polskich diecezji, zakładka wydziału katechetycznego (kolejność za wyszukiwarką Google)³. Ta sama wyszukiwarka Google dla zapytania w języku angielskim „dignity” podaje ok. 74 400 000, przy czym już pierwsza strona z rezultatami wskazuje, że mamy do czynienia np. ze słownikami czy też portalami handlowymi. Na wskazanej stronie brak odsyłaczy do portali o charakterze katolickim i szerzej chrześcijańskim czy też religijnym. Jako wyszukiwania podobne zostały wskazane: „dignity opinie”, „dignity pv-361”, „dignity słownik”, „dignity robot”, „dignity meaning”, „dignity definition”, „dignity ht-869” i „dignity pv-830” (kolejność zgodna z podaną przez wyszukiwarkę)⁴. Także w przypadku zapytania dla „dignity” liczba znalezionych odniesień jak na zasoby internetowe nie należy do największych. Dla porównania dla zapytania „prawa człowieka” Google podało ok. 1 650 000 wyników⁵, zaś dla „human rights” ok. 424 000 000⁶.

Internetowy Słownik języka polskiego PWN zwięźle definiuje godność: 1. „poczucie własnej wartości i szacunek dla samego siebie”; 2. „zaszczytne stanowisko, tytuł, zaszczytna funkcja”; 3. „w zwrotach grzecznościowych: nazwisko”⁷. Brak tutaj odniesień do chrześcijaństwa czy szerzej o charakterze religijnym. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku Wikisłownika – wolnego słownika wielojęzycznego⁸. Wikipedia – wolna encyklopedia w wersji polskiej zamieszcza hasło *Godność*. Liczy ono ok. 1070 wyrazów, ok. 8 200 znaków (licząc też spacje). Temat został tam omówiony w 3 punktach: *Godność człowieka jako pojęcie filozoficzne*, *W sensie prawnym* i ostatni punkt *W nauczaniu Kościoła katolickiego*. Ten ostatni jest bardzo krótki, 46 wyrazów, 350 znaków (licząc także spacje): od strony formalnej i merytorycznie mamy niestety do czynienia z opracowaniem źle prezentującym stanowisko katolickie m.in. ze względu na niedopracowanie językowe i faktyczne sprowadzenie zagadnienia do wymiaru przepisów prawnych⁹. Wikycytaty nie zawierają hasła *Godność*¹⁰. Jest tam natomiast hasło

³ Za: <https://www.google.pl/#q=godność> (27.05.2016).

⁴ Za: <https://www.google.pl/#q=dignity> (27.05.2016).

⁵ Za: <https://www.google.pl/#q=prawa+człowieka> (27.05.2016).

⁶ Za: <https://www.google.pl/#q=human+rights> (27.05.2016).

⁷ Za: <http://sjp.pwn.pl/sjp/2462219> (27.05.2016).

⁸ Za: <https://pl.wiktionary.org/wiki/godno%C5%9B%C4%87> (27.05.2016).

⁹ Zob. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Godno%C5%9B%C4%87> (27.05.2016).

¹⁰ Za: https://pl.wikiquote.org/wiki/Strona_g%C5%82%C3%B3wna (27.05.2016).

Godność człowieka, na które składa się 14 cytatów. Co do autorstwa: 2 razy nie podano autora, 2 razy cytowany jest Paulo Coelho, 1 tekst podpisano jako przysłowie arabskie, 1 raz autor podpisany jest jako Wilku, po 1 razie (inicjały imion bądź pełne imiona umieszczone zostały za Wikicytatami) Kazimierz Brandys, Josif Brodzki, François-René de Chateaubriand, F. J. Mazurek, Jolanta Fedak, Tadeusz Miciński, François de La Rochefoucauld, Andriej Tarkowski¹¹. Wielcy nieobecni, gdy chodzi o propozycję katolicką, to np. papież Franciszek, Benedykt XVI, Jan Paweł II, Paweł VI, Jan XXIII oraz Sobór Watykański II. Podobne wnioski nasuwają się po analizie hasła *Dignity* w Wikiquote¹². Wikipedia wersja anglojęzyczna zawiera hasło *Dignity*, które składa się z nieco ponad 5000 wyrazów, 36 000 znaków (licząc także spacje). Znajdujący się tam punkt *Religion* to nieco ponad 600 wyrazów, 3700 znaków (licząc także spacje). Został on podzielony na części poświęcone (kolejność podana za prezentowanym hasłem): chrześcijaństwu, a dokładniej katolicyzmowi (126 wyrazów, 729 znaków ze spacjami), judaizmowi (odpowiednio 66 i 442), islamowi (odpowiednio 385 i 2367) i buddyzmowi (odpowiednio 31 i 173). Jeśli chodzi o poświęcone miejsce, to wskazane religie zostały różnie potraktowane, najwięcej uwagi jednoznacznie poświęcono islamowi. Część dotycząca katolicyzmu jest lepiej zredagowana np. merytorycznie niż w wersji polskojęzycznej Wikipedii, m.in. dzięki trafnemu wskazaniu na kompendium zasad właściwych katolicyzmowi, jakim jest *Katechizm Kościoła katolickiego*¹³.

Przedstawione dane – uwzględniając, że chodzi o rodzaj wstępnej sondy, nie zaś o systematyczne, pogłębione badania – zobowiązują, by z niepokojem zadać pytanie, na ile katolicka i szerszej chrześcijańska myśl, dorobek dotyczące godności, w tym godności człowieka, składają się na przekaz, który dociera np. do młodych ludzi czy osób szukających sensu życia za pomocą przebogatego i łatwo dostępnego zasobu danych, jakim jest świat internetowo-cyfrowy. Jest to zarazem niepokojące pytanie o udostępnianie tego przekazu w „miejscach” najbardziej odwiedzanych w przestrzeni internetowo-cyfrowej. Nawet jeśli byłyby to źródła wiedzy o charakterze popularyzatorskim, nie zaś naukowym, to jednak odgrywają one istotną rolę opiniotwórczą i pod tym względem trudno spodziewać się, by zastąpiły je np. portale oficjalne i specjalistyczne. Podejmując nauczanie bł. Pawła VI, św. Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris missio* pisze o rozdźwięku między współczesną kulturą, w tym w przypadku mass mediami, a Ewangelią jak o współczesnym dramacie, o zbyt małym wykorzystaniu mediów, gdy chodzi o zaznajamianie z chrześcijaństwem. Stwierdza m.in.: „Nie wystarczy zatem używać ich [tzn. mass mediów] do szerzenia orędzia chrześcijańskiego i Magisterium Kościoła, ale trzeba włączyć samo orędzie w tę «nową kulturę», stworzoną przez nowoczesne środki przekazu”¹⁴. O stosunku Kościoła do mediów św. Jan Paweł II naucza też następująco;

¹¹ Za: https://pl.wikiquote.org/wiki/Godno%C5%9B%C4%87_cz%C5%82owieka (27.05.2016).

¹² Zob. <https://en.wikiquote.org/wiki/Dignity> (27.05.2016).

¹³ Zob. <https://en.wikipedia.org/wiki/Dignity> (27.05.2016).

¹⁴ Jan Paweł II, Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio* (7.12.1990), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html (22.11.2013), 37; zob. Paweł VI, Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* (8.12.1975), http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/evangelii_nuntiandi.html (21.01.2014), 35.

„Kościół – jak pisał Paweł VI – «czułby się winny przed swoim Panem, gdyby nie używał tych potężnych pomocy»”¹⁵.

2. GODNOŚĆ LUDZKIEGO ANGAŻOWANIA SIĘ

Zagadnienie godności właściwej osobie ludzkiej pozostaje w ścisłym związku z ludzkim życiem, aktywnością, zaangażowaniem. *Katechizm Kościoła katolickiego*, odwołując się do konstytucji *Gaudium et spes* Soboru Watykańskiego II, w następujący sposób ukazuje istotę godności osoby ludzkiej: „Szczególny charakter godności ludzkiej polega na powołaniu człowieka do łączności z Bogiem. Człowiek jest zapraszany do rozmowy z Bogiem już od chwili narodzin: istnieje on bowiem tylko dlatego, że stworzony przez Boga z miłości jest zawsze z miłości zachowywany, i nie żyje w pełnej zgodności z prawdą, jeżeli w sposób wolny nie uzna tej miłości i nie odda się Stworzycielowi”¹⁶. Godność człowieka ze swej natury pozostaje w związku z ludzkim wchodzeniem w relacje z innymi bytami, związanymi z tym działaniami, w tym z komunikowaniem się z nimi¹⁷. Przytoczone powyżej nauczanie katechizmowo-soborowe pozwala pójść w następującym kierunku. Godność osoby ludzkiej ma jasno określone pochodzenie. Jest ona pochodzenia Bożego. Obdarzenie nią człowieka stanowi wyraz miłości ze strony Boga do ludzi. Godność łączy ludzi z Bogiem. Nie jest to łączność jedynie na początku, ale cechuje ją trwałość. Godność ludzka, składając się na udzielone przez Boga człowiekowi podobieństwo do samego Stwórcy¹⁸, gdy człowiek jest otwarty na Boga, zwycięsko przechodzi tak ważne próby jak np. grzech pierworodny czy grzechy popełniane przez podmiot ludzki. Godność ludzka w pewnym sensie ma sobie właściwy cel, ukierunkowanie: komunij z Bogiem. Godność ludzka wynika z miłości Boga do człowieka, jest trwałą mocą, trwałością cechującymi tę miłość. Przytoczony fragment *Katechizmu Kościoła katolickiego* wskazuje, że ludzka troska o swą godność wpisuje się w tę odpowiedź dawaną przez człowieka Bogu, jaką jest miłość do Boga (choć świadomość tego ze strony człowieka może być różna). Ponieważ zaś miłość do Boga i miłość do bliźnich stanowią jedno (zob. np. Mt 25, 31n), ludzka troska o swą godność wpisuje się w tę odpowiedź dawaną przez człowieka, jaką jest miłość do bliźniego. Godność osoby ludzkiej pozostaje też ze swej istoty w związku z wolnością, którą Bóg obdarzył człowieka. Występując w obronie człowieka, powodowany miłością do niego, Bóg

¹⁵ Jan Paweł II, Lettera apostolica ai responsabili delle comunicazioni sociali *Il rapido sviluppo* (24.01.2005); http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/2005/documents/hf_jp-ii_apl_20050124_il-rapido-sviluppo.html (20.08.2015), 2; zob. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, 35.

¹⁶ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wydanie II poprawione, Poznań 2002, 27, s. 25; Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (7.12.1965), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje...*, dz. cyt., 19, s. 538.

¹⁷ Zob. np. Jan Paweł II, Encyklika o pracy ludzkiej (z okazji 90. rocznicy encykliki *Rerum novarum*) *Laborem exercens* (14.09.1981); http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html (27.05.2016), 25.

¹⁸ *Catechismo della Chiesa cattolica. Compendio*, Città del Vaticano–Cinisello Balsamo (Milano) 2005, 358, s. 103.

występuje w obronie ludzkiej godności i wolności, a tym samym także zdolności myślenia, rozumowania. Godność jako dar i zadanie dane ludziom przez Boga towarzyszy im w przeciągu całego ich uczestnictwa w dziele stworzenia-zbawienia, od początku aż po ostateczne spełnienie. W pewnym sensie jako Boży dar wyprzedza nawet akt stwórczy (zob. Ef 1, 3n).

Stwarzając ludzi na swe podobieństwo, Bóg dzieli się z nimi istnieniem, swą miłością, godnością, zdolnością działania. Pewną kontynuacją tej chcianej, uruchomionej, podtrzymywanej i rozwijanej przez Boga dynamiki jest wielorakie ludzkie działanie. W encyklice *Laborem exercens* Jan Paweł II pisze o wykonywanej przez ludzi pracy jako uczestnictwie w dziele Stwórcy: „Ów opis stworzenia, jaki znajdujemy już w pierwszym rozdziale Księgi Rodzaju, jest równocześnie jakby pierwszą «ewangelią pracy», ukazuje bowiem, na czym polega jej godność – uczy, że człowiek pracując, winien naśladować Boga, swojego Stwórcę, nosi bowiem w sobie [...] ów szczególnie pierwiastek podobieństwa do Niego. Powinien naśladować Boga, zarówno pracując, jak i odpoczywając – skoro Bóg sam zechciał przedstawić mu swoje stwórcze działanie pod postacią pracy i odpoczynku. Owo zaś działanie Boga w świecie trwa stale, jak o tym świadczą słowa Chrystusa «Ojciec mój działa aż do tej chwili [...]» (J 5, 17); działa stwórczą mocą, podtrzymując w istnieniu świat, który powołał do bytu z nicności – i działa mocą zbawczą w sercach ludzi, których od początku przeznaczył do «odpoczynku» (por. Hbr 4, 1. 9n.) w zjednoczeniu z Sobą, w «domu Ojca» (por. J 14, 2)”¹⁹. Te cechy ludzkie zaangażowanie w rozumieniu chrześcijańskim otrzymało, zanim w dzieje wtargnęły zło i grzech, wcześniej niż to wywarło negatywny wpływ na człowieka i działania, których jest on podmiotem. Te cechy ludzkiego zaangażowania okazują się z Bożego daru trwalsze od negatywnych skutków grzechu, nawet zostają włączone jako instrument ich przezwyciężania. Ludzkie działanie w dziele zbawienia doznaje oczyszczenia, ale też jest Bożym narzędziem realizacji tego dzieła. *Katechizm Kościoła katolickiego*, przyjmując za swoje słowa św. Teresy z Lisieux, ukazuje zjednoczenie po śmierci z Bogiem w niebie w kategoriach skutecznego działania: „Przejdę do mojego nieba, by czynić dobrze na ziemi”²⁰.

Godność człowieka to dar, którym Bóg obdarował każdą osobę ludzką już przez to, że powołał ją do istnienia²¹. Zarazem ta godność pozostaje w ścisłym związku z ludzkim życiem, działaniem, zaangażowaniem. Jak pisze papież Jan Paweł II, człowiek „czierpie właściwą sobie godność” z wykonywanej przez siebie pracy²². Ona nawet jest dobrem „wyrażającym tę godność i pomnażającym ją”²³. O godność ludzkiego działania trzeba się troszczyć na różne sposoby. Nie można tu nie myśleć o ważnym, pozytywnym wkładzie ze strony mediów. „[...] należy głosić i popierać godność pracy, każdej pracy”²⁴. Ludzka praca ma wielką, podstawową wartość, „która związana jest z godnością ludzkiej

¹⁹ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 25.

²⁰ *Katechizm Kościoła katolickiego*, 956, s. 240.

²¹ *Catechismo della Chiesa cattolica. Compendio*, s. 103.

²² Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 1.

²³ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 9.

²⁴ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 21.

osoby”²⁵. Wartość ludzkiej aktywności ma swe źródło w owocach, które wydaje, a jeszcze bardziej w tym, że wykonuje ją osoba ludzka, czyli w niej. „Źródłem godności pracy należy szukać nie nade wszystko w jej przedmiotowym wymiarze, ale w wymiarze podmiotowym”²⁶. Mamy tu zarazem wskazanie, że źródłem tej godności jest zarazem od samego początku Bóg. Na jej wartość składa się to, że łączy z Bogiem, i to nawet jako udział w Jego działaniu, w skutkach tego działania. W rozumieniu katolickim ten udział – i związana z nim godność ludzkiej aktywności i samego jej podmiotu – wiąże się z tym, że praca ludzka to współdziałanie w doskonaleniu Boskiego dzieła stworzenia²⁷, że przez ofiarowaną Bogu pracę człowiek włącza się w zbawcze dzieło Chrystusa, który pracując własnymi rękami, nadał pracy szczególną godność²⁸, że praca służy chwale Bożej²⁹. Ludzkie zaangażowanie, aktywność co do wartości w istotny sposób przekracza więc granice egzystencji doczesnej. Sobór Watykański II bardzo odważnie zaprasza tutaj do dalszej refleksji. „Kiedy bowiem w Duchu Pańskim i według Jego polecenia rozkrzewimy na ziemi ludzką godność, braterską wspólnotę i wolność, tzn. wszystkie te dobre owoce natury i naszego wysiłku, to znów je potem najdziemy, oczyszczone już jednak z wszelkiej nieczystości, rozświetlone i przemienione, gdy Chrystus przekaże Ojcu wieczne i powszechne królestwo”³⁰. W tym samym kierunku prowadzi papież Franciszek w encyklice *Laudato si'*: „U kresu naszego życia spotkamy się twarzą w twarz z nieskończonym pięknem Boga (por. 1 Kor 13, 12) i będziemy mogli z radosnym podziwem odczytywać tajemnicę wszechświata, który wraz z nami będzie uczestniczył w pełni bez końca. Tak, jesteśmy w drodze do szabatłu wieczności, do nowego Jeruzalem, do wspólnego domu w niebie. Jezus mówi nam: «Oto czynię wszystko nowe» (Ap 21, 5). Życie wieczne będzie wspólnym zadziwieniem, gdzie każde stworzenie, świetliście przemienione, zajmie swoje miejsce i będzie miało coś, czym obdarzy ubogich ostatecznie wyzwolonych”³¹. Następnie papież dodaje: „Oczekując, zjednoczymy się, aby zająć się tym domem, który został nam powierzony, wiedząc, że wszystko, co jest w nim dobre, zostanie zebrane na niebiańskiej uczcie. Wraz ze wszystkimi stworzeniami pielgrzymujemy na tej ziemi, szukając Boga, ponieważ «jeśli świat ma początek i został stworzony, to poszukuje tego, kto go stworzył, tego, który dał mu początek, tego, który jest jego Stwórcą»”³². O tym statusie godności człowieka i godności jego pracy, działania trzeba wiedzieć, a więc także informować. Świadomość takiego stanu rzeczy jest ważna, ma pozytywne znaczenie dla całego ludzkiego działania w jego *continuum*. „Świadomość, że praca ludzka jest uczestnictwem w dziele Boga, winna przenikać – jak uczy Sobór – także do «zwykłych, codziennych zajęć»”³³. Jednym z takich zajęć – wpisujących się,

²⁵ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 23.

²⁶ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 6.

²⁷ Sobór Watykański II, Konstytucja *Gaudium et spes*, 67, s. 582n.

²⁸ Sobór Watykański II, Konstytucja *Gaudium et spes*, 67, 582n.

²⁹ Sobór Watykański II, Konstytucja *Gaudium et spes*, 43, 558n.

³⁰ Sobór Watykański II, Konstytucja *Gaudium et spes*, 39, s. 554.

³¹ Franciszek, Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom *Laudato si'* (24.05.2015), https://w2.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si_pl.pdf (18.06.2015), 243, s. 189n.

³² Franciszek, Encyklika *Laudato si'*, 244, s. 190; papież cytuje tu św. Bazylego Wielkiego.

³³ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 25.

jak to ujmuje teologia, w *creatio prima, continua et renovata*³⁴ – jest wielorakie przekazywanie i przyjmowanie informacji.

3. GODNOŚĆ LUDZKIEGO KOMUNIKOWANIA SIĘ, GODNOŚĆ MEDIÓW

Kwestię godności ludzkiego komunikowania się i tym samym mediów można i należy rozpatrywać, uwzględniając różne perspektywy. Te złożone, kluczowe dla człowieka obszary życia trzeba postrzegać jak najbardziej całościowo, zarazem z uwzględnieniem ich specyfiki i jednocześnie wnikliwie. Tutaj zostanie zaproponowane – spośród wielu uprawnionych i wartościowych – następujące podejście. Najpierw Bóg udziela daru, następnie skutecznie przez Niego obdarowany człowiek zostaje zaproszony – jako wystarczająco przez obdarowanie uzdolniony i z zachowaniem jego wolności – do odpowiedzi, do przyłączenia się do Boga przez swe myśli, słowa i czyny. Za takim wyborem przemawia Biblia, która stanowi według Jana Pawła II wzór wszelkiego komunikowania³⁵, w tym np. struktura Listu do Rzymian, gdzie część dotycząca zasad ludzkiego postępowania poprzedzają rozdziały, w których św. Paweł ukazuje pierwszeństwo Boga, Jego łaski, miłości i miłosierdzia, innymi słowy część dotycząca Bożego uzdalniania człowieka do właściwego życia, życia godnego osoby ludzkiej³⁶. Z chrześcijańskiego punktu widzenia wśród elementów, czynników, gdy chodzi o godność ludzkiego komunikowania się, godność mediów, znajduje się to, że ludzkie komunikowanie i tym samym mass media pozostają w ścisłym pozytywnym związku z Bogiem: od początku, trwale, aż po pełnię zjednoczenia z Nim. Koncentrując się na tym wątku, z wielości danych wybrano tylko niektóre, na zasadzie odwołania się do różnych lat.

12 lutego 1931 roku to data wygłoszenia pierwszego papieskiego orędzia radiowego. Wygłosił je Pius XI, inaugurując w ten sposób działalność Radia Watykańskiego³⁷. Orędzie to jest znane jako Pierwsze orędzie radiowe do wszystkich ludzi i każdego stworzenia *Qui arcano Dei*³⁸. Na początku orędzia papież Pius XI stwierdza, że z woli Bożej przekaz, jakim jest szeroko rozumiane głoszenie Ewangelii, jest skierowany do wszystkich

³⁴ Zob. np. A. Ganoczy, *Nauka o stworzeniu*, tłum. J. Fenrychowa, Kraków 2000, s. 19, 72n, 113n, 169n, 190n (Podręcznik Teologii Dogmatycznej, 3); W. Misztal, *Globalizacja a dzieło stworzenia-zbawienia*, „Analecta Cracoviensia” 46 (2014), s. 105n; W. Misztal, *Duchowość chrześcijan w świetle listów Pawłowych: związki z Bogiem*, Kraków 2010, s. 61n, 161n, 204n, 240n, 276n.

³⁵ Jan Paweł II, *Lettera apostolica Il rapido sviluppo*, 4.

³⁶ Więcej na temat takiej – bardzo skutecznej, jak pokazuje historia – biblijnej strategii komunikowania zob. np. R. E. Brown, *Que sait-on du Nouveau Testament*, tłum. J. Mignon, Paris 2000, s. 606n; M. Quesnel, *Paul et les commencements du christianisme*, Paris 2001, s. 11.

³⁷ Brak autora, *Chi è la Radio Vaticana*, <http://it.radiovaticana.va/chi-siamo> (30.04.2016). Warto zwrócić uwagę na datę. Po raz pierwszy na świecie program radiowy regularnie nadawano w 1920 roku w Pittsburgu (Stany Zjednoczone). BBC powstało w 1922 roku. Zob. np. Z. Chomicz, *75 lat Polskiego Radia*, Warszawa 2000, s. 11n.

³⁸ Pius XI, *Il primo radiomessaggio a tutte le genti e ad ogni creatura Qui arcano Dei* (12.02.1931); za: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19310212_radiomessage.html (25.02.2014).

ludzi, do wszelkiego stworzenia. Taki dobór adresatów oznacza podejście nie tylko globalne, ale i uniwersalne. Zdaniem papieża to, że za pośrednictwem fal radiowych może on zwracać się do takiego audytorium, pośredniczyć w ten sposób w dialogu Boga ze swymi stworzeniami, składa się na arkana realizacji przez Boga swych zbawczych planów. W ostatecznym rozrachunku jest to jednak orędzie, które powierza, z którym zwraca się sam Bóg. To spotkanie z Bogiem dokonuje się dzięki skorzystaniu z „cudownego wynalazku markoniańskiego”, czyli właśnie z radio. Pius XI stwierdza, że jako pierwszy z papieży może chlubić się z takiej możliwości, jaką daje zwracanie się do Boga i przemawianie w imieniu Boga dzięki falom radiowym³⁹. Taka możliwość jest darem Boga, „który dał za naszych dni taką moc ludziom [...], że ich słowa docierają naprawdę aż po krańce ziemi”⁴⁰. Kiedy papież Pius XII ogłasza w 1957 roku encyklikę o kinematografii, radiofonii i telewizji *Miranda prorsus*, środki społecznego przekazu coraz szybciej się rozwijają i mają już bardzo duże znaczenie np. opiniotwórcze, polityczne czy ekonomiczne⁴¹. „Cudowne wynalazki techniczne”: do takiej kategorii Piusa XII zalicza mass media⁴². Są one, zachowując kolejność zastosowaną przez papieża, owocem potencjału właściwego inteligencji i pracy ludzkiej, a zarazem darami Boga Stworzyciela. „Bóg, w rzeczywistości, nie tylko dał istnienie temu, co stworzone, ale to, co stworzone, zachowuje w istnieniu i rozwija”⁴³. Jako takie są one dobre. Kino, radio i telewizja należą, gdy chodzi o te owoce i dary do następującej kategorii: „bardziej z bliska [niż inne] dotyczą ducha i jego życia, służą bezpośrednio bądź za pośrednictwem wytwarzanych obrazów i dźwięków do komunikowania wielkiej ilości ludzi, z najwyższą łatwością, wiadomości, idei i nauczania jako pokarmu dla umysłu, jak też w godzinach rozrywki i wypoczynku”⁴⁴. Mass media jako owoc ludzkiego zaangażowania i dar Boga oddziałują więc szczególnie na sferę ludzkiego ducha, czyli na ludzką duchowość, na związek danej osoby ludzkiej z Bogiem. W przypadku mediów spotkanie Bóg–człowiek dokonuje się z inicjatywy samego Boga przy prawdziwym udziale człowieka, dotyczy to powstania i dalszego działania mediów oraz, w wyniku oddziaływania mediów, zamierzonego przez Boga w tym, co dobre, oddziaływania środków społecznego przekazu na ludzką duchowość.

Dekret o środkach społecznego przekazu Soboru Watykańskiego II rozpoczyna się od znamienitych słów: „Wśród niezwykłych wynalazków techniki, które zwłaszcza w najnowszych czasach ludzki geniusz z pomocą Bożą rozwinął spośród rzeczy stworzonych, Matka Kościół ze szczególnym zainteresowaniem przyjmuje i popiera te, które w największym stopniu dotyczą ducha ludzkiego i które otworzyły nowe drogi

³⁹ Pius XI, *Il primo radiomessaggio a tutte le genti e ad ogni creatura*.

⁴⁰ Pius XI, *Il primo radiomessaggio a tutte le genti e ad ogni creatura*.

⁴¹ Pius XII, *Litterae encyclicae de re cinematographica, radiophonica ac televisifica Miranda prorsus* (8.09.1957), http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_08091957_miranda-prorsus.html (25.02.2014).

⁴² Pius XII, *Litterae encyclicae Miranda prorsus*. Poprzez słowa „Cudowne wynalazki techniczne” encyklika zaczyna się podobnie i podobnie ocenia mass media jak dekret Soboru Watykańskiego II *Inter mirifica*. Zob. W. Misztal, *Cyberprzestrzeń i mass media sprzymierzeńcem duchowości?*, „Analecta Cracoviensia” 44 (2012), s. 183n.

⁴³ Pius XII, *Litterae encyclicae Miranda prorsus*.

⁴⁴ Pius XII, *Litterae encyclicae Miranda prorsus*.

bardzo łatwego przekazywania wszelkiego rodzaju informacji, przemyśleń i zaleceń. Wśród tych właśnie wynalazków wyróżniają się środki, które ze swej natury zdolne są bezpośrednio wpływać nie tylko na poszczególnych ludzi, lecz także na zbiorowości i na całą społeczność ludzką, a mianowicie: prasa, kino, radio, telewizja i inne tym podobne⁴⁵. Tekst oryginalny, czyli łaciński, rozpoczyna się następująco: „Inter mirifica technicae artis inventa...”. W tłumaczeniu angielskim czytamy: „Among the wonderful technological discoveries...”, we francuskim: „Parmi les merveilleuses découvertes techniques...”, w hiszpańskim: „Entre los maravillosos inventos de la técnica...”; we włoskim: „Tra le meravigliose invenzioni tecniche...”⁴⁶. W tekście oryginalnym, za którym idą tłumaczenia ważne co do zasięgu językowego i związane ze znaczącymi środowiskami myślicieli, teologów, środki społecznego przekazu są ukazane jako należące do kategorii rzeczy cudownych, zachwycających, pozytywnie zdumiewających, nie zaś tylko godnych podziwu czy niezwykłych. Tłumaczenie polskie z 2002 roku wydaje się wskazywać na pewną rezerwę wobec takiego spojrzenia na mass media. Podobny wniosek nasuwa się w związku z polskim wydaniem dokumentów soborowych z 1968 roku, zawierającym przekład dominujący do 2002 roku i tym samym bardzo wpływowy, gdy chodzi o recepcję nauczania soborowego w obszarze języka polskiego⁴⁷. Trzeba się zastanowić, czy jednak wskazane powyżej tłumaczenia nie oddają lepiej od przekładów polskich m.in. postrzegania mediów jako środowiska zbawczego spotkania Boga z ludźmi i tym samym nadziei, których wyrazem i głosicielem jest nauczanie Soboru Watykańskiego II⁴⁸. Myśl soborową podejmuje papież Paweł VI w 1967 roku w pierwszym orędziu na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu. „Dzięki tym cudownym rozwiązaniom technicznym ludzkie współzycie osiągnęło nowe wymiary”⁴⁹. Nieco dalej papież stwierdza: „W tym wszystkim dostrzegamy, jak ukazuje się i realizuje cudowny zamysł opatrnościowego Boga, który otwiera ludzkiemu geniuszowi zupełnie nowe drogi, by stawał się on coraz doskonalszy, drogi pozwalające osiągnąć ostateczny cel właściwy człowiekowi”⁵⁰. Podobnie ocenia media Jan Paweł II w orędziu *Środki społecznego przekazu w służbie odpowiedzialnej wolności człowieka*: „Słusznie Pius XII [...] w encyklice *Miranda prorsus* [...] mówił o tych środkach, klasyfikując je jako «cudowne wynalazki, którymi chlubią się nasze czasy» i dostrzegając w nich «dar udzielony przez Boga»”⁵¹. Stwierdza też, iż tak pozytywne postrzeganie mediów wpisuje się

⁴⁵ Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* (4.12.1963), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje...*, dz. cyt., 1, s. 87.

⁴⁶ Dane za http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/index.htm (5.05.2012).

⁴⁷ Zob. Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje, tekst polski*, Poznań 1968, s. 78.

⁴⁸ Interesujących danych dostarcza m.in. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Soboru Watykańskiego II znana od rozpoczynających ją łacińskich słów także jako *Gaudium et spes* (tłumacząc na polski: *Radość i nadzieja*); zob. np. nr. 1 i 39. Chronologicznie konstytucja ta należy do ostatnich dokumentów soborowych.

⁴⁹ Paweł VI, *Messaggio per la I Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali I mezzi di comunicazione sociale* (1.05.1967), http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19670507_i-com-day_it.html (28.10.2011).

⁵⁰ Paweł VI, *Messaggio per la I Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*.

⁵¹ Jan Paweł II, *Messaggio per la XV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Le comunicazioni sociali al servizio della responsabile libertà dell'uomo* (10.05.1981), <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/>

w nauczanie Soboru Watykańskiego II⁵². W orędziu *Środki społecznego przekazu oraz afirmacja i promocja wartości duchowych* papież Paweł VI wskazuje na istnienie ważnej, pozytywnej więzi pomiędzy wartościami duchowymi, mediami i chrześcijaństwem. Tak Kościół, jak i media mają za zadanie afirmować, promować te wartości, np. przez ewangelizację⁵³. W ten sposób „przyczyniają się do przygotowania dnia nowego stworzenia, kiedy to ojcostwo Boga będzie powszechnie rozpoznane i zakrólują braterstwo, sprawiedliwość i pokój”⁵⁴. Postęp naukowy, technologiczny czy cywilizacyjny nie stanowi tu przeszkody, lecz składa się na wartość nie tylko doczesną, świecką mediów. „Jedną z najbardziej opatrnościowych zdobyczy naszych czasów [...] jest postęp technologiczny i wielki krok naprzód uczyniony przez komunikację społeczną. Dzisiaj jak nigdy dotąd wartości duchowe mogą być afirmowane i rozpowszechniane od jednego krańca ziemi po drugi. Opatrzność boska szczerze zarezerwowała dla naszej epoki ten cud”⁵⁵.

W orędziach na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu Jan Paweł II ukazuje media m.in. jako przestrzeń spotkania, dialogu, współdziałania między Bogiem i ludźmi⁵⁶. Środki społecznego np. są w stanie działać na chwałę Bożą i dla dobra stworzeń⁵⁷: pokazując w ten sposób, że te „ukierunkowania” nie są względem siebie np. rozbieżne, ale stanowią jedność. Mass media to dar udzielony ludziom przez Boga i zarazem wynalazek ludzi jako obdarzonych przez Niego rozumem⁵⁸. Środki społecznego przekazu pozostają w ścisłym związku z realizacją przez Boga misterium stworzenia-zbawienia: tutaj ludzie spotykają się z Bogiem, mają szansę z Nim współpracować⁵⁹. Jan Paweł II stwier-

messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_10051981_world-communications-day.html (28.10.2011); zob. Jan Paweł II, Lettera apostolica ai responsabili delle Comunicazioni Sociali, 14.

⁵² Zob. Jan Paweł II, Messaggio per la XV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali, In.

⁵³ Paweł VI, Messaggio per la VII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali e l'affermazione e promozione dei valori spirituali* (1.05.1973), http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19730501_vii-com-day_it.html (28.10.2011).

⁵⁴ Paweł VI, Messaggio per la VII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali. Podobnie o mediach, ukazując je jako Boże dobroczynne narzędzie, pisze Jan Paweł II: „Wielkie są obecnie możliwości, jakie ofiarowują środki społecznego przekazu. Kościół rozpoznaje w nich znak Bożego dzieła stworzenia i odkupienia, które człowiek musi kontynuować” – Messaggio per la XIX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali per una promozione cristiana della gioventù*, 15.04.1985, 6; tekst za: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_15041985_world-communications-day.html (28.10.2011).

⁵⁵ Paweł VI, Messaggio per la VII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali.

⁵⁶ Np. Jan Paweł II, Messaggio per la XVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Comunicazioni sociali e promozione della pace* (25.03.1983), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_25031983_world-communications-day.html (28.10.2011), 4.

⁵⁷ Jan Paweł II, Messaggio per la XXVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Videocassette e audiocassette nella formazione della cultura e della coscienza* (24.01.1993), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011993_world-communications-day.html (1.05.2016); zob. Jan Paweł II, Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio* (7.12.1990), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html (22.11.2013), 37.

⁵⁸ Zob. Jan Paweł II, Messaggio per la XV Giornata Mondiale delle Comunicazioni, 1; Jan Paweł II, Messaggio per la XXVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali.

⁵⁹ Jan Paweł II, Messaggio per la XIX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali per una promozione cristiana della gioventù*, 15.04.1985; http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_15041985_world-communications-day.html (28.10.2011), 6.

dza, m.in. w oparciu o własne doświadczenia, iż media są rzeczywistością opatrnością⁶⁰. Odgrywają one kardynalną rolę w staraniach o właściwe relacje międzyludzkie. Można to określić mianem starań o pokój, przy czym nieodzownie trzeba tu uwzględnić wymiar duchowy, komunij z Bogiem⁶¹. Wzniosłym zadaniem mediów jest promowanie godności kobiety, jej związków z Bogiem, ukazywanie wybitnych chrześcijanek jako wzoru dla innych, np. gdy chodzi o rozumienie Boga, pomoc potrzebującym, jak ubodzy, chorzy, niepełnosprawni, dzieci i młodzież, osoby starsze; pomoc w zdobywaniu wykształcenia⁶². Wartość mediów przejawia się, szerzej ujmując, w potencjale pomocy wszystkim potrzebującym w ich spotkaniu z Bogiem, w zaradzeniu trudnościom⁶³.

Godność mediów i szerzej ludzkiego przekazu pozostaje w ważnym związku z właściwym im potencjałem bycia narzędziem działalności duszpasterskiej i świadczenia miłosierdzia. Media to ważne narzędzie głoszenia Ewangelii, narzędzie dające nowe możliwości i pozwalające lepiej ocenić i wykorzystać dotychczasowe sposoby dzielenia się Dobrą Nowiną⁶⁴. Środki społecznego przekazu to ważne, nawet w pewnym sensie nieodzowne narzędzie w wypełnianiu misji kapłańskiej. W orędziu *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa* papież Benedykt XVI pisze m.in.: „Temat najbliższego Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu – *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa* – słusznie nawiązując do trwającego Roku Kapłańskiego, przyznaje pierwszoplanową rolę refleksji nad rozległą i delikatną dziedziną duszpasterstwa, jaką stanowi przekaz i świat cyfrowy, które oferują kapłanowi nowe możliwości w zakresie posługi Słowa oraz dla Słowa. Nowoczesne środki przekazu od dawna stały się narzędziami wykorzystywanymi na co dzień przez wspólnoty kościelne, by porozumiewać się ze swoim otoczeniem i, bardzo często, nawiązywać dialog o szerszym zasięgu; jednakże ich ogromne rozpowszechnienie i stosowanie dzisiaj, a także wywierany przez nie wielki wpływ powodują, że coraz istotniejsze i coraz bardziej przydatne staje się ich wykorzystanie

⁶⁰ Jan Paweł II, *Messaggio per la XV Giornata Mondiale delle Comunicazioni*, 6.

⁶¹ Jan Paweł II, *Messaggio per la XX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Comunicazioni sociali e formazione cristiana dell'opinione pubblica* (24.01.1986), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011986_world-communications-day.html (28.10.2011), 3.

⁶² Jan Paweł II, *Messaggio per la XXX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali I media: moderno areopago per la promozione della donna nella società* (24.01.1996), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011996_world-communications-day.html (1.05.2016).

⁶³ Np. Jan Paweł II, *Messaggio per la XXXI Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*; Jan Paweł II, *Messaggio per la XVI Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Le comunicazioni sociali e i problemi degli anziani* (10.05.1982), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_10051982_world-communications-day.html (28.10.2011), 4, 5.

⁶⁴ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Reti Sociali: porte di verità e di fede; nuovi spazi di evangelizzazione* (24.01.2013), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.htm (1.03.2015); Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Il sacerdote e la pastorale nel mondo digitale: i nuovi media al servizio della Parola* (24.01.2010), • http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day.html (1.03.2015). Zob. też Benedykt XVI, *Mówmy ludziom o Bogu posługując się nowymi językami cyfrowymi*. Przemówienie Z okazji zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu (28.02.2011); A. Baczyński, *Telewizja jako środek ewangelizacji*, Kraków 1997, s. 181n.

w posłudze kapłańskiej”⁶⁵. Media „dają niemal nieograniczoną zdolność wyrazu”⁶⁶, otwierają „nowe i z duszpasterskiego punktu widzenia nieograniczone perspektywy”⁶⁷. Jest to możliwe dzięki zaangażowaniu się samego Boga⁶⁸.

„Komunikacja, jej miejsca i jej narzędzia doprowadziły do poszerzenia horyzontów dla wielu osób. Jest to dar od Boga, a także wielka odpowiedzialność. Lubię nazywać tę władzę komunikacji «bliskością»”⁶⁹. Te słowa papieża Franciszka prowadzą ku zwróceniu uwagi na następujący element potencjału mediów: na siłę i godność ludzkiego komunikowania się, na godność tym samym mediów składa się także ich związek z miłością. Związek ten chyba jest zbyt mało dostrzegany, a mocno podkreśla jego pozytywne znaczenie papież Franciszek. Pielęgnowanie tego związku, odpowiedzialność za niego składa się na troskę m.in. o media, ale też na realizację właściwej im misji, odpowiedzialności społecznej i obdarzanie miłością⁷⁰. Wspólnota kościelna i poszczególni chrześcijanie mają tu do wypełnienia zadanie, które składa się na istotę ich relacji z Bogiem, odpowiedzi na Jego wolę i zaufanie z Jego strony, na ich powołanie. „Jesteśmy powołani, aby jako dzieci Boże komunikować się ze wszystkimi bez wyjątku. Tym bardziej, że właściwością języka i działania Kościoła jest przekazywanie miłości, aby poruszyć serca ludzi i wspierać ich w drodze do pełni życia”⁷¹. Papież Franciszek posługuje się w tym kontekście określeniem „miłosierne komunikowanie się”, odnosząc je, jak pokazuje kontekst, nie tylko do chrześcijan i ich poczynić: „Spotkanie pomiędzy komunikacją a miłością jest owocne na tyle, na ile rodzi bliskość, która otacza troską, pociesza, uzdrawia, towarzyszy i wyprawia święto. W świecie podzielonym, rozdrobnionym, spolaryzowanym, miłosierne komunikowanie się oznacza przyczynianie się do dobrej, wolnej i solidarnej bliskości między dziećmi Boga i braćmi w człowieczeństwie”⁷². Przytoczone słowa wskazują m.in., w jaki sposób realizuje się też godność właściwa ludzkiemu komunikowaniu się, w tym i mediom, w jaki sposób o tę godność należy dbać oraz jak duże praktyczne znaczenie ona ma. Godność domaga się potwierdzenia, adekwatnego wyrazu w myślach, słowach, czynach⁷³.

⁶⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Il sacerdote e la pastorale nel mondo digitale: i nuovi media al servizio della Parola* (24.01.2010), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day.html (1.03.2015).

⁶⁶ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*.

⁶⁷ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*.

⁶⁸ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*.

⁶⁹ Franciszek, *Messaggio per la 50ma Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali Komunikacja i Miłosierdzie – owocne spotkanie* (24.01.2016); http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20160124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (09.02.2016).

⁷⁰ Zob. R. Nęcek, *L'educazione mediale nell'insegnamento sociale di papa Francesco. Prefazione del Cardinale Luis Hector Villalba*, Roma 2016, s. 36n.

⁷¹ Franciszek, *Messaggio per la 50ma Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*.

⁷² Franciszek, *Messaggio per la 50ma Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali*.

⁷³ Zob. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Św. na stadionie „Stomilu” w Olsztynie Wielka praca nad mową*, w: *L'Osservatore Romano* 12(1991), nr spec., s. 65–66.

Ważnym wkładem, gdy chodzi o życie poszczególnych osób oraz dzieje współczesnej cywilizacji i świata, są katolicka refleksja na temat godności oraz związane z nią działania. Katolicyzm to religia, za naturalne trzeba w takim razie przyjąć, że mamy w przypadku wspomnianej refleksji i zaangażowania do czynienia z odniesieniami do Boga i że jest to czynnik wielorako podstawowy. W ten sposób kwestia godności sama otrzymuje dużą wartość, jeśli wolno powtórzyć słowa, dużą godność. Inicjatywa, działanie ze strony Boga, Jego miłość i miłosierdzie nadają, podtrzymują, czy też przywracają godność ludzkiemu działaniu, w tym komunikowaniu się. Dzieje się to na mocy związku człowieka z Bogiem, udzielonej człowiekowi przez Niego godności. Takim przesłaniem, takim kapitałem należy się dzielić, dbać o jego zachowanie, pomnażać go przez refleksję, jej udostępnianie, inspirowanie, ukazywanie przykładów. Na takim spotkaniu z katolicyzmem człowiek, świat czy też np. rozwój technologiczny nic nie traci, lecz są w stanie wiele zyskać, np. przez dokonującą się wtedy aktywizację. Dotyczy to także nowoczesnego świata mediów, komunikowania się.

LITERATURA

Baczyński A., *Telewizja jako środek ewangelizacji*, Kraków 1997.

Benedykt XVI, Messaggio per la XLIV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Il sacerdote e la pastorale nel mondo digitale: i nuovi media al servizio della Parola* (24.01.2010), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day.html (1.03.2015).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Reti Sociali: porte di verità e di fede; nuovi spazi di evangelizzazione* (24.01.2013), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html (1.03.2013).

Benedykt XVI, Przemówienie z okazji zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu *Mówmy ludziom o Bogu, posługując się nowymi językami cyfrowymi* (28.02.2011), http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia_28022011.html (31.08.2011).

Brown R. E., *Que sait-on du Nouveau Testament*, tłum. J. Mignon, Paris 2000.

Quesnel M., *Paul et les commencements du christianisme*, Paris 2001.

Catechismo della Chiesa cattolica. Compendio, Città del Vaticano–Cinisello Balsamo (Milano) 2005.

Chomicz Z., *75 lat Polskiego Radia*, Warszawa 2000.

Franciszek, Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom *Laudato si'* (24.05.2015), https://w2.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_encyclica-laudato-si_pl.pdf (18.06.2015).

Franciszek, Messaggio per la 50ma Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Komunikacja i Miłosierdzie – owocne spotkanie* (24.01.2016); http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20160124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (9.02.2016).

Ganoczy A., *Nauka o stworzeniu*, tłum. J. Fenrychowa, Kraków 2000 (Podręcznik Teologii Dogmatycznej, 3).

Jan Paweł II, Encyklika o pracy ludzkiej (z okazji 90. rocznicy encykliki *Rerum novarum*) *Laborem exercens* (14.09.1981); http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html (27.05.2016).

Jan Paweł II, Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio* (7.12.1990), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_07121990_redemptoris-missio.html (22.11.2013).

Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas Mszy Św. na stadionie „Stomilu” w Olsztynie *Wielka praca nad mową*, „L'Osservatore Romano” 12 (1991), nr spec., s. 65–66.

Jan Paweł II, Lettera apostolica ai responsabili delle comunicazioni sociali *Il rapido sviluppo* (24.01.2005); http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/2005/documents/hf_jp-ii_apl_20050124_il-rapido-sviluppo.html (20.08.2015).

Jan Paweł II, Messaggio per la XV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali al servizio della responsabile libertà dell'uomo* (10.05.1981); http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_10051981_world-communications-day.html (28.11.2011).

Jan Paweł II, Messaggio per la XVI Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali e i problemi degli anziani* (10.05.1982), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_10051982_world-communications-day.html (28.10.2011).

Jan Paweł II, Messaggio per la XVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Comunicazioni sociali e promozione della pace* (25.03.1983), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_25031983_world-communications-day.html (28.10.2011).

Jan Paweł II, Messaggio per la XX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Comunicazioni sociali e formazione cristiana dell'opinione pubblica* (24.01.1986), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011986_world-communications-day.html (28.10.2011).

Jan Paweł II, Messaggio per la XIX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali per una promozione cristiana della gioventù*, 15.04.1985; http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_15041985_world-communications-day.html (28.10.2011).

Jan Paweł II, Messaggio per la XXI Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali al servizio della giustizia e della pace* (24.01.1987), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011987_world-communications-day.html (28.10.2011).

Jan Paweł II, Messaggio per la XXVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Video-cassette e audiocassette nella formazione della cultura e della coscienza* (24.01.1993), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011993_world-communications-day.html (1.05.2016).

Jan Paweł II, Messaggio per la XXX Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *I media: moderno areopago per la promozione della donna nella società* (24.01.1996), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011996_world-communications-day.html (1.05.2016).

Katechizm Kościoła katolickiego, wyd. 2 popr., Poznań 2002.

Kuc L., *Osoba*, w: *Słownik teologiczny*, red. A. Zuberbier, wyd. II rozszerzone, Katowice 1998, s. 371–373.

Majka J., *Katolicka nauka społeczna. Studium historyczno-doktrynalne*, Rzym 1986.

Misztal W., *Cyberprzestrzeń i mass media sprzymierzeńcem duchowości?*, „*Analecta Cracoviensia*” 44 (2012), s. 179–190.

Misztal W., *Duchowość chrześcijan w świetle listów Pawłowych: związki z Bogiem*, Kraków 2010.
Misztal W., *Globalizacja a dzieło stworzenia-zbawienia*, „Analecta Cracoviensia” 46 (2014), s. 105–119.

Nęcek R., *L'educazione mediale nell'insegnamento sociale di papa Francesco. Prefazione del Cardinale Luis Hector Villalba*, Roma 2016.

Paweł VI, Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* (8.12.1975), http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/evangelii_nuntiandi.html (21.01.2014).

Paweł VI, Messaggio per la I Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *I mezzi di comunicazione sociale* (1.05.1967); http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19670507_i-com-day_it.html (28.10.2011).

Paweł VI, Messaggio per la VII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Le comunicazioni sociali e l'affermazione e promozione dei valori spirituali* (1.05.1973), http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19730501_vii-com-day_it.html (28.10.2011).

Pius XI, Il primo radiomessaggio a tutte le genti e ad ogni creatura *Qui arcano Dei* (12.02.1931); za: http://w2.vatican.va/content/pius-xi/it/speeches/documents/hf_p-xi_spe_19310212_radio-message.html (25.02.2014).

Pius XII, Litterae encyclicae de re cinematographica, radiophonica ac televisifica *Miranda prorsus* (8.09.1957), http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_08091957_miranda-prorsus.html (25.02.2014).

Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (7.12.1965), w: *Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 410–421.

Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* (4.12.1963), w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 87–95.

Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (7.12.1965), w: *Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 526–606.